

PULA IMVULA

GROWING FOOD • PEOPLE • PROSPERITY

Teko tsa mobu di emetse moralo wa manyolo a sejothollo se tlang

MASIMO A SONEBLOMO LE A NAWA TSA SOYA A SE A KOTUTSWE KAROLONG TSA LEBATOWA LA TLHAHISO LA FORESETATA BOTJHABELA. MASIMONG A MAHOLO A NAWA TSA SOYA LE SONEBLOMO TLHAHISO E BILE TONE TSE 2 LE TSE 2,1 HEKTHARENG KA NNGWE.

Poone e jetsweng morao e bontsha boteng ba mongobo diqong, e leng ba 18,5% nakong ya ho ngola taba tsena. Diteko tsa kotulo di bontsha kuno e batlang e phahame papisong le ditekanyeto tsa dijothollo tsa ditone tse 6,4 hekthara ka nngwe, tse entsweng pejana, e leng tsa ditone tse 6,4 hekthara ka nngwe moo mongobo wa peo e bileng wa 25%.

Dikuno tsena tsa dijothollo tse tharo tse boletseng hodimo mona di phahame ho feta dipalohare tsa tsa nako e telele tsa ditone tse 4,5 ho isa ho tse 5 hekthara ka nngwe kapa tlasenyana ho kuno tsa poone mobung o omeletseng tse ileng tsa fumanwa dihleng tsa tlhahiso tse sa tswa feta, tse

E ngotswe ke sehwai se behileng meja fatshe

bontshitseng bokgoni bo phahameng mafuteng ya mebu e tadingwang e le ya dibopeho tsa mahareng ho isa ho tse tebileng tsa mofuta o tebileng wa Westleigh. Mefuta ya peo ya tlhahiso e phahameng dijothollong tsohle e nnile ya phahama ka boemo ho latela mekgwa ya temo, mongobo wa mobu nakong ya ho jala hammoho le dipaterone tsa tsa morao tsa pula.

Dikuno tse boletseng hodimo mna di fihlelletswe ka mokgwa wa ho phethola mobu hanyane, moo mohwang wa nako e fetileng o tlohetsweng hodima mobu, le ho tabola mobu mafeleng a mariha hammoho le ho fudisa ho o mong wa mohwang pele tshebetso ya ho tabola e qala. Taolo ka dikhemikhale e entswe hantle ka lenaneo le matla la hofafatsa nakong ya ho mela ha semela kapa ka moraonyana.

Teko tsa mobu di emetse...

LENTSWE LA...

Johan Kriel

KA MEHLA HO NNA MARIHA KE NAKO YA HO THUSA KELELLONG. MARIHA ANA A TLA NAKONG E TSHABEHANG HAHOLU LEFA-TSHENG. ERE KE QALE QALONG YA ME-HOPOLU YA KA.

Sehla sa tlahiso sa 2019/2020 se qadile ha boima. Pula e bile siyo. Diantere di nnile tsa dula tlasa maphephe. Maemo ana a boima a nthutile ntho e le nngwe. Ke tlamehile ho fetola mokgwa wa ka wa ho phela. Ke tshwanetse ho phela ke shebile hodimo. Rona bahlahisi ba dijo naheng ena re tlamehile ho phela re lebile hodimo. Re tshwanetse ho tiisa hore re phela ho ya ka tsela ya Modimo. Re tshwanetse ho tiisa hore hohle moo re yang teng, sefe le sefe seo re se etsang se tshwanetse ho dumellana le mokgwa wa Modimo nakong eo bareki ba rona, bona ba sebedisang dihlahiswa tsa rona, ba re bonang, mme ba ja seo re se hlasisang, ba tle ba re: 'Dijo tsena di monate ruri. Ke na le bonneta hore dijo tsena dihlahiswes ke ngwana wa Modimo'.

Yaba pula e qala ho na. Bonyane re ne re kgona ho qala ho lokisa masimo a rona, mme mabatowa a mang ona a ne a kgona ho jala. Ha e le mona temo ya dijothollo e na le phaello e nyane, boemo bona bo kgannela moo ho seng phaello ho dihwai tse ntjha. Hona ha etsa hore ke lemohe hore le tsona dihwai di tshwanetse ho phela ka hare. Le hona maemong a boima ka ho fetisisa, o ntse o tshwanetse ho ba le kgotso ka hare ho wena. O tshwanetse ho itshwara ka bowena, ho tshwara lelapa la hao, basebeletsi ba hao le mehlape ya hao, tsohle le bohle le ntse le le boemong bo botle ba bophelo. Etsa bonneta hore ha o boe o etsa diphosha tsa nako e fetileng. Eba le tumelo le matla a bokgoni ka hare. Dula o ntse o iteka.

Nakong ya morao ya Pherekong, Hlakola le Thakubele, pula e ngata e bile teng dibakeng tsa tlahiso ya dijothollo naheng ya rona. Diterkere di ile tsa qawa diretseng, empa dijothollo tsona tsa bontsha mahaba. Ha kena Coronavirus naheng ya rona, mme lefatshe la rona la fetoha hanghang. Hona ha etsa hore ke lemohe hore dihwai di tshwanetse ho phela di ntse di shebile ka ntle. Re tshwanetse ho otlolela matsoho a rona ho ba bang ba hlokang lehlohonolo, ba leng kotsing. Re tshwanetse ho tadimana ka lerato, ka kutlwelano le kutlwisiso.

Potso ya ka ho wena, sehwai sa Afrika Borwa ke ena. Na re ka ba le lefapha le kopaneng la temo naheng ee ya rona? Na re ka thusana, le hore e mong le e mong wa rona a se ke a itjheba boyena hoo re qetlang re lebetse ho phela re tadimme hodimo, ka hare le ka ntle?

Eka o ka ba le sehla se hloholofaditsweng sa 2019/2020, mme eka 2020/2021 e ka ba ntle le ho feta. Ke rapela hore Modimo o hloholofatse le ho boloka bahlahisi ba dijo ba naha ena. Di hole, di tswale mafahlal! ■

Tseba mobu wa hao.

Ka mehla maoto a be masimong, matsoho a be mobung.

Ke tlwaelo e ntle ya temo ho etsa diteko tsa mobu bonyane dihleng tse ding le tse ding tse tharo hore o tsebe ka diphetoho tse ka bang teng mehatong ya monono wa mobu. E tla nne e be ntho e ntle ho etsa diteko tsa mobu pakeng tsa Phupu le Mphalane monongwaha ka mora ho kotula (sehlahiswae) se sengata ka mokgwa o sa tlwaeleheng. Kuno tse fumanweng di ka basiswa le diteko tsa mobu tsa nako e fetileng, manyolo a ileng a sebediswae hammoho le kuno e habilweng, e leng ka sepheo sa ho tseba lenaneo la manyolo la dihla tse tiang.

Na ke kgutlisetsa letho mabapi le palohare ya kuno e boletseng hodimo mona, e leng ka bokgoni ba mofuta o motjha wa peo kapa na ke kenya manyolo ka mokgwa wa tlwaelo ka ho sebedisa bongata bo habilweng ho ya ka moo motho a nahanang ka teng? Mokgwa o sebedisitsweng wa phapantsho ya dijothollo, mohlala, ka tshebediso ya navva tsa soya, poone le soneblomo di tla nne di tshwaetse qeto ya hao mabapi le mofuta o nepahetseng wa manyolo hammoho le bongata bo tla sebediswae.

TEKO TSA MOBU TSA NAKO E FETILENG

Sheba **Theibole ya 1** e le mohlala wa diphetho tsa tekoh ya mobu mablokong a takilweng ka mebala hore papiso ya mobu wa hao e ka bonwa hantle ka

Mohlala wa ARC wa pehelo e kgutsufaditsweng ya teko ya mobu.

ARC-SMALL GRAIN INSTITUTE Soil Analyses Laboratory Private Bag X29 Bethlehem 9700		Tel: 058 307 3501	Name:	Farm:	Test reference:	2020-G-52						
		Address:	Fax No.:	Date received:	05/07/2020							
		Tel No:	Date completed:	07/07/2020	Agent reference:							
Sample number		506	507	508	509	510						
Sample reference		L1	L2	L3	L4	L5						
	NORMS											
Description	Extremely Acid	Very Strongly Acid	Strongly Acid	Acid	Medium Acid	Slightly Acid						
% SV	> 60	50 - 60	40 - 50	30 - 40	20 - 30	10 - 20						
pH (KCl)	< 3.5	3.6 - 3.8	3.9 - 4.0	4.1 - 4.3	4.4 - 4.5	4.6 - 5.0						
Description	Slightly Acid	Slightly Acid	Neutral	Slightly Alkaline	Alkaline	Medium Alkaline						
pH (KCl)	5.1 - 5.5	5.6 - 5.9	6	6.1 - 6.4	6.5 - 7.0	7.1 - 7.5						
N												
	Result as % of CEC	Low	Medium / Ideal	Medium-High	High							
Na												
P	mg/kg	< 15	15 - 25	25 - 35	> 35	10,30	3,90	13,00	33,20	9,50	63,60	
Ca	mg/kg	55 - 75	200 - 400	400 - 800	> 800	1 175,00	343,00	638,00	516,00	647,00	570,00	
Ca - CEC %		< 60%	60 - 70%	71 - 75%	> 75	85,00%	52,00%	65,00%	69,00%	71,00%	67,00%	
Mg	mg/kg	20 - 30	< 40	40 - 80	80 - 120	> 120	100,00	105,20	191,10	118,10	122,60	119,30
Mg - CEC %		< 10%	10 - 20%	21 - 26%	> 26%	12,00%	26,00%	32,00%	26,00%	22,00%	23,00%	
K	mg/kg	6 - 12	< 60	60 - 80	80 - 120	> 120	73,50	286,90	45,50	41,30	88,10	120,50
K - CEC %		< 2	2 - 5%	6 - 8%	> 8%	3,00%	22,00%	3,00%	3,00%	5,00%	7,00%	
Na	mg/kg	< 5	10 - 30	30 - 50	> 50	7,30	3,50	14,50	13,40	17,70	20,50	
Na - CEC %		< 5	0,5 - 3%	3,1 - 6%	> 6%	0,00%	0,00%	1,00%	2,00%	2,00%	2,00%	
US						0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
SV	%											
Ca/Mg		< 3	3 - 4,33	4,33 - 6,9	> 7	7,16	1,99	2,04	2,56	3,22	2,91	
(Ca + Mg)/K		< 10	10 - 20	21 - 29	> 30	35,63	5,51	38,37	33,61	18,82	12,42	
KUK / CEC	%					6,91	3,32	4,94	3,71	4,54	4,22	
Clay / Klei	%					7,00%	5,00%	9,00%	7,00%	5,00%	7,00%	
Zn [HCl]	%	< 1,5	1,5 - 2,0	2,0 - 4,0	> 4,0							
C	%											

Ditataiso manyolong a poone.

Chart created by Agrimetrics Maize fertilisation guidelines – based on FSSA guidelines												
NPk – removal by maize per 1 ton of marketable product – replacement maintenance												
N	P	K										
Grain only	15	3	3,5	4								
Stalks and cobs	12	1,5	16,5									
Total	27	4,5	20									
Yield target	2	3	4	5	6	7	8	9	10	10+		Comments
Recommended kg N/ha	20	45	70	95	120	145	170	195	220	20 + 20 %		
Recommended kg P/ha												
Bray 1	Isfei											
0 - 4	0 - 2	20	42	65	88	109	130	130	130	130 +		
5 - 7	3 - 5	17	31	47	63	76	90	93	95	97 +		Suboptimal - P: P + Build up + Maintenance
8 - 14	6 - 10	13	19	30	42	50	59	64	67	68 +		
15 - 20	11 - 15	10	13	21	29	36	42	47	50	53 +		
21 - 27	16 - 20	7	10	15	19	26	31	34	38	41	41 +	Optimal soil - P
28 - 34	21 - 25	6	9	12	15	18	21	24	27	30	30 +	Above optimal soil - P
Recommended kg K/ha												
Soils with < 25% Clay or more	NH ₄ OAc	Isfei										
< 40	30	16	30	44	58	72	86	100	114	128	128 +	
40	35	5	16	27	38	49	60	71	81	93	93 +	
60	53	0	9	19	30	40	49	59	67	78	78 +	
80	70	0	5	13	22	31	40	49	57	67	67 +	
100	88	0	0	6	17	25	33	41	48	57	57 +	
120	105	0	0	8	13	20	27	34	41	48	48 +	
140	123	0	0	9	11	17	23	29	35	41	41 +	
160	140	0	0	5	10	15	20	25	30	35	35 +	
Soils with < 25% Clay content	NH ₄ OAc	Isfei										
10	9	10	19	28	37	46	55	64	73	82	82 +	
20	20	0	11	20	29	38	47	56	64	73	74 +	
40	35	0	5	13	22	30	39	47	56	64	64 +	
60	53	0	0	8	16	24	32	40	48	56	56 +	
80	70	0	0	5	12	20	27	35	42	50	50 +	
100	88	0	0	0	10	17	24	31	38	45	45 +	
120	105	0	0	0	8	15	21	28	34	41	41 +	

mahlo le ho bapiswa le mohato o lokelang ho fihlellwa. Jwalo ka ha re bona, dintlhla di ngata haholo mabapi le sehwai se se nang boiphihlelo, tse se lokelang ho di sheba mabapi le lenaneo le kgothaletswang la manyolo.

Laboratori ka nngwe ya teko ya mobu e tla ba le mokgwa wa yona, o fapaneng, wa ho fana ka diphetho ho ya ka mofuta wa teko e kopilweng ke sehwai, mothusi kapa moemedi wa tsa manyolo. Keletso ke ho sebedisa laboratori e le nngwe dilemong tse ngata hore diteko tsa mobu, dikgothaletso tsa manyolo hammoho le diphetho tsa kuno di ka ema di sa fapane, mme tsa bapiswa hore ho fihlellwe diqeto tse nepahetseng. Keletso ke hore ho sebediswe baemedi ba nang le boiphihlelo, ba ka buisanang le ditsebi tsa temo mabapi le lesedi le hlakileng mabapi le kgothaletso ya mokgwa o itseng.

Ha eba o se o tshetse kalaka ho a mang a masimo kapa karolong e itseeng ya masimo, ho tla hlokahala ho sheba ka moo pH le boteng ba menontsha e fapaneng ya mobu di ntlatfetseng ka teng, mme le lona lenaneo la manyolo le ntlatfetseng ka teng. Disampoleng tseo ho fanweng ka tsosa pH e ka bonwa e le e loketseng tlhahisong ya sejothollo ka mora tshebediso ya lenaneo la kalaka la nako e telele. Ho ka nna ha tswelwa pele ka kalaka ka mora ho sheba ditjeho tsa ditjeho tse jalwang. Ha eba tjelela ya tshebetso e le boima haholo, o ka mpa wa sebedisa lenaneo le kgothaletsweng, la tlwaelo. Tshebediso e nepahetseng ya kalaka mebung ya tlhahisong ya sejothollo se hloaholosya. Mekgwa eo re buileng ka yona hodimo mona e ka sebediswe le dithollo tse ding tse jalwang.

Theibole ya 1 e tshwanetse ho o kgothaletsa ho botsa moemedi wa hao kapa setsebi sa hao sa temo mabapi le dintlo dife kapa dife tseo o tshwanetseeng ho di lokisa mabapi le ntlatfatseng ya monono wa mobu le kuno.

Kgothaletsa ke hore disampole tsa mobu di nkuwe kgwedding ya Phupu le Phato hore laboratori e kgone ho qeta diteko pele nako ya lekgaraggra la motimahlaha le fihla.

DIKGOTHALETSO TSA MANYOLO

Karabong ya potso e ileng ya botswa selelekeng, ho bonahala hore tumellano hara barekisi le baemedi ba tsa manyolo ke hore ha eba, mohlala, o fihlellsetse palohare ya ditone tse 6 hekthareng ka nngwe ya poone, o boele o keny manyolo hape. Ha eba selemo sa pula e ntle se boela se ba teng, o tla nne o fumane kuno e jwalo le monongwaha.

Ako shebe **Theibole ya 2** mabapi le menontsha e fapaneng e tla o thusa ho fihlella kuno tse fapaneng ho ya ka hekthara ka nngwe.

Ke taba ya bohlokwa ho tseba mokgwa o sebedisitsweng ke laboratori ya hao ho metha dikarolo tse fapaneng le dintlha tse ding tse itseng tsa mobu wa hao. Dikgothaletsa di thehilwe tabeng ya ho keny menontsha e meng bakeng sa e tla ntshwa mobung le ho tloswa ke peo e kotutsweng. Sheba karolong e bontshang ho tloswa ha menontsha ke peo feela kapa peo le dikutu le diqo. Ha eba o ilo etsa dibale tsa furu ka masalla ohle a semela, manyolo a tshwanetse ho tlhaphiswa, a phahamiswe e le hore mobu o se ke wa fokodiswa haholo. Hona ho tla bonahala dijothollong tse tlhahlamang ha eba kgaello ya monontsha o itseng e ba teng. Dipalo tse bontshitsweng di bontsha dikilogramma tsa monontsha tse tlositsweng toneng ka nngwe ya peo ya poone e bileng teng.

Theibole ya 2 ka kakaretso e ne e tla thehwa mokgweng wa Bray 1 wa teko ya mobu o bontshang dikarolo tse 26 tsa milione ka nngwe tsa phosphate (P), tse 80 potassium (K), le tse tlase ho 25% (kotara) ya letsopa. Kuno e habilweng ke ditone tse 6 hekthara ka nngwe pooneng ya mobu o ommeng.

Manyolo a ditone tse 6 a tla hloka bonyane dikilogramma tse 120 tsa nitrogen (N), tse 26 tsa phosphate (P), le tse 20 tsa potassium (K) hekthareng ka nngwe. Ha ho kgothaletswe ho jala ho fetang dikilogramma tse 50 tsa nitrogen nakong ya ho jala, e leng ho qoba ho tjha le ho senyeha ha dimela tse nyane. Sejothollo sa poone se ka jala motswakong wa manyolo a nang le kilogramma tse 50 tsa N, tse 26 tsa P le tse 20 tsa K hekthareng ka nngwe. Hangata ka tlwaelo manyolo a ba le zinc le dikarolwana tse ding ha eba ho etswa kgothaletso. Nitrogen ya dikilogramma tse 70 kg e ntseng e hlokahala e ka behwa ka mahlakoreng moleng nakong eo dimela di seng di le bophahamong ba 10 cm le pakeng tsa mohato wa 8 ho isa ho 14 wa kgolo ya lehlaku, empa pele di feta bophahamo ba lengwele. Hona ho tla qoba tahlehelwa e hlokolosi ya N ka ho hoholwa ha eba semela se ka kgangwa ke metsi nako e telele. Boholo ba N bo ka laleha nakong ya beke feela ya maemo ya ho kgangwa ke metsi a mangata.

Jwalo ka ha ho bonahala, monontsha wa sulphur o 'lebetsweng' o a tloswa kapa o hlokwala ka sekgahele sa dikilogramma tse 4 hekthareng ka nngwe. Dikhampani tse ding di rekisa motswako wa monontsha o nang le sulphur, empa kgothaletsa e kgolo ke ho keny ka thoko motswako wa nitrogen o fumanehang kapele hammoho le sulphur.

Buisana le morekisi wa hao wa manyolo kapa moemedi mabapi le kgetho tse ding tse leng teng. Dihwai tse ding di sebedisa menontsha yohle nakong ya ho jala matsatsing ana empa di ipeha kotsing ya ho lalehelwa ke nitrogen. Ka hlokhoreng le leng, jwalo ka ha ho etsahetse sehleleng se fetileng, dihwai di sitilwe ho kena masimong ka baka la maemo a phahameng a pula, ho lokisa bothata ba N e hlokahalang. Hona ho iponahatsa diqong tsa bobedi kapa tsa boraro tse se nang dithootse diqong tse ka hodimo tsa boraro kapa ho feta, e leng tsa diqo tse ommeng, tse ileng tsa kotonwa. Mekgwa e habilweng tshebedisong ya manyolo a dithollo kapa a sephalli e tshwanetse ho tlwaelo.

Mekgwa eo re buileng ka yona hodimo mona e ka sebediswe le dithollo tse ding tse jalwang.

QETELO

Utlwisia diteko tsa hao tsa mobu hore o kgone ho keny manyolo metatong e nepahetseng ya sejothollo se tlhahisong. Ke pheto, ke tu!

Sekgahla sa Covid-19 se fapana thekong tsa manyolo

SETJHABANA SA LEFATSHE LOHLE HAJWALE SE NTWENG YA HO LWANTSHANA LE SEWA SA COVID-19, MME HA TSEPAMISO YA MAIKUTLO E LE BOPHELONG BO BOTLE, MATHATA A DITJHELETE LE A BATHO KAHISANONG KE A NAMETSENG HOLE. HONA HO ETSALALA NAKONG EO IKONOMI YA LEFATSHE LOHLE E HULANG KA TLHAKO TSA MORAO.

Ha esale ho tloha ka Hlakubele 2020 ha sewa sena se kena mabopong a Afrika Borwa, ranta e ile ya theoha ha bohloko. Hape, re bone ho putlama ha mafura (oli) ho bakiweng ke lockdown (ho kgirwa ha tsohle) ka lefatshe lohle. Hona ho na le sekgahla se seholo ho tse kenang ka hara naha, e leng ditheko tsa dikhemikhale le tsa manyolo.

Oli (Perole boemong ba yona ba tlhaho pele e sefuwa) e na le seabo se seholo dithekong tsa tse kennwang mobung. Le pele ho Covid-19, re ile ra bona phepelo e fetang tekano mmarakeng wa oli. Yaba OPEC e leng Mokgatlo wa Dinaha tse romellang Petrole Naheng tse ding, hammoho le dinaha tseo e seng metswalle ya mokgatlo ona di hloleha ho fihlella tumellano ka ha Russia e hanne ho kgutela morao le ha e le hanyane feela. Pakeng tsa Thlakubele le Mmesa 2020, ho bile le palo e kgolo e phahameng ya batho ba tshwarwang ke lefu la Covid, mme hona ha qobella lockdown ka lefatshe lohle, e leng ho kgannetseng phedisong ya tlhoko ya oli ka mokgwa o moholo. Hona ha qobella dinaha tsa OPEC ho kopana hape ka Mmesa moo qeto e bileng ho emisa ka phepelo. Ditlamorao di totobatswa ke ditheko tse matla tsa oli e hlaha ha esale ho tloha mathwasong a Motshehanong 2020. Ranta e ile ya theoha ka 25,6% ho tloha kgwedding ya Motshehanong 2019 ho fihla ho ya Motshehanong 2020, mme sekgahla sa ho theoha ha theko se ka bonwa ka keketseho ya ditheko tsa dikhemikhale le manyolo ho ya ka diranta.

DITSHEKAMELO TSA DITHEKO TSA MERIANA YA DIBOLAYAKOKWANYANA

Ha re sheba ditheko tsa meriana e bolayang dikokwanyana ho tloha ka Motshehanong 2019 ho fihlela ka Motshehanong 2020, ho bonahetse phokotseho e kgolo dithekong tsa dibolayakokwanyana ho ya ka didolara; moo boemo e leng Lambda-cyhalothrin (42,6%), Imidacloprid (29,6%), Cypermethrin (28,2%) le Acetamiprid (26%) tse bontshang tse ding tsa diphokotseho tse kgolo. Ha re sheba tsona tseo tse kennwang mobung ho ya ka diranta, tse latelang di bontsha tshekamelo e tshwanang ya phokotseho, Lambda-cyhalothrin (27,9%), Imidacloprid (11,5%), Cypermethrin (9,9%) le Acetamiprid (7%). Tse ding tsohle di bontsha tshekamelo e fapaneng, moo re bonang keketseho e fihlang ho 17,1% ya Chlorpyrifos, mme hona hahoholo e bile ka baka la ranta e fokolang.

DITSHEKAMELO TSA DIBOLAYALEHOLA

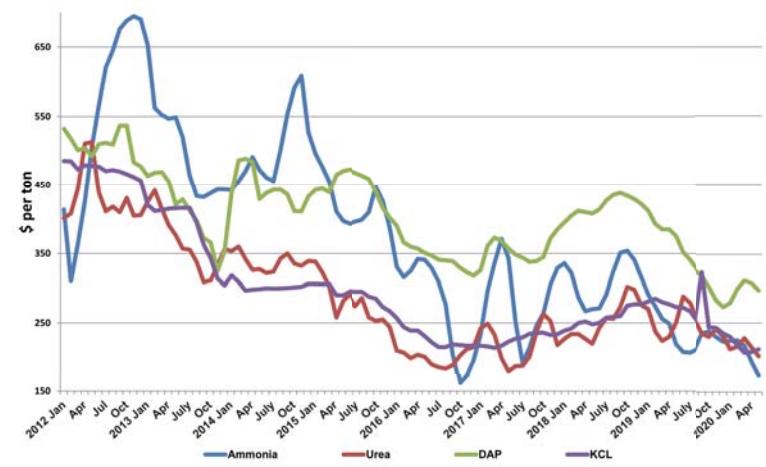
Ditheko tsa selemo tsa dibolayalehola ho tloha ka Motshehanong 2019 ho fihla ho Motshehanong 2020 di boetse di bontsha phokotseho ka kakaretsa dithekong tsa metswako e mengata ntle le Glyphosate le Trifluralin tse

Ikageng Maluleke, Setsebi ho tsa tlhahiso temong, Grain SA. Romella emeile ho ikageng@grainsa.co.za

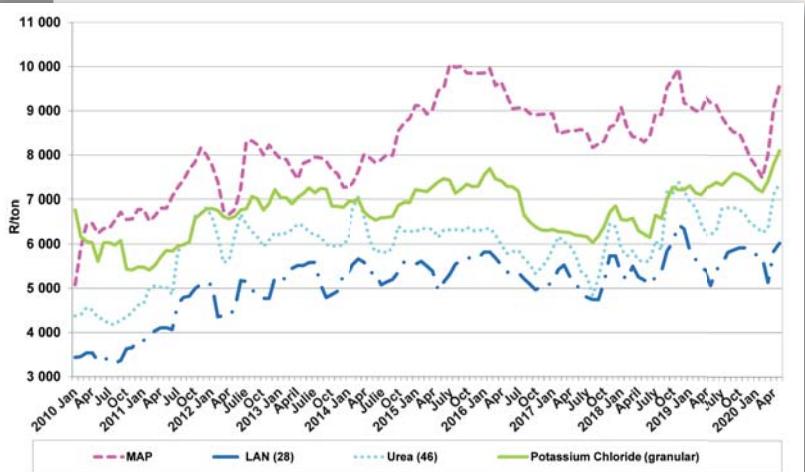
1

Ditheko tsa matjhaba tsa manyolo.

2

Ditheko tsa manyolo a selehae.

bontshang keketseho ho ya ka didolara. Ho ya ka diranta, re bona ho fapana ho itseng; ditheko di bontsha keketseho ya ho ka etsang 3% ho isa ho 45% nakong e le nngwe, ntle le mabapi le Atrazine, e bontshang phokotseho. Keketseho tsena ka diranta di bakwa ke ho fokola ha Ranta.

DITSHEKAMELO TSA DITHEKO TSA MANYOLO

Ditheko tsa matjhaba tsa manyolo ho ya ka didolara ho tloha ka Motshehanong 2019 ho fihlela ka Mmesa 2020 di bontsha tshekamelo

1

Theko tsa selemo tsa dibolayakokwanyana: Matjhabeng ka boleng ba dolara le ba ranta.

	Ditheko tsa matjhaba tsa dibolayakokwanyana – phetoho ya selemo le selemo (Dolara/tone)			Ditheko tsa matjhaba tsa dibolayakokwanyana – phetoho ya selemo le selemo (Ranta/tone)		
	Motshehanong 2019	Motshehanong 2020	% phetoho	Motshehanong 2019	Motshehanong 2020	% phetoho
	USD/tone	USD/tone	%	R/tone	R/tone	%
Imidacloprid (95%)	23 262	16 383	-29,6	335 440	296 698	-11,5
Lambda-cyhalothrin (95%)	48 822	28 017	-42,6	704 009	507 385	-27,9
Carbofuran (99%)	16 331	14 732	-9,8	235 489	266 802	+13,3
Deltamethrin (98%)	89 688	79 770	-11,1	1 293 303	1 444 629	+11,7
Acetamiprid (95%)	23 984	17 759	-26,0	345 851	321 612	-7,0
Chlorpyrifos (95%)	6 800	6 341	-6,8	98 056	114 828	+17,1
Cypermethrin (94%)	17 775	12 756	-28,2	256 312	231 019	-9,9
R/\$	14,42	18,11	25,6			

Mohlodi: Grain SA

2

Ditheko tsa selemo tsa dibolayalehola: Matjhabeng ka boleng ba dolara le ba ranta.

	Theko tsa matjhaba tsa dibolayalehola – phetoho ya selemo le selemo (Dolara/tone)			Ditheko tsa matjhaba tsa dibolayalehola – phetoho ya selemo le selemo (Ranta/tone)		
	Motshehanong 2019	Motshehanong 2020	% phapang	Motshehanong 2019	Motshehanong 2020	% phetoho
	USD/tone	USD/tone	%	R/tone	R/tone	%
Glyphosate (95%)	4 014	3 299	-17,8	57 878	59 743	+3,2
Acetochlor (92%)	3 190	3 314	+3,9	45 998	60 017	+30,5
Atrazine (97%)	3 378	2 406	-28,8	48 705	43 570	-10,5
Metolachlor (97%)	3 551	3 287	-7,4	51 204	59 519	+16,2
Trifluralin (95%)	5 645	6 520	+15,5	81 398	118 069	+45,1
R/\$	14,42	18,11	25,6			

Mohlodi: Grain SA

*Data as at May 2020

e theohang; Ditheko tsa KCL di theohile haholo ka 22,3%, tsa latelwa ke DAP 20,8%, ha Ammonia le Urea tsona di bontsha ka kakaretso tshekamelo e theohang ka 20,5% le 19,5%. Ka diranta tsona dikhemikhale di le ding di latetse tshekamelo ya matjhaba, mme di bontsha phokotseho mabapi le KCL, DAP le Ammonia ha Urea e bontsha keketseho e nyane haholoholo ka baka la ho theoha ha boleng ba ranta.

Palahare ya ditheko tsa selehae ka diranta mabapi le Phuptjane 2019 ho isa ho Phuptjane 2020, e bontsha tshekamelo e nngwe e fapaneng dithekong tsa matjhaba, mme e bontsha keketseho dithekong tsa manyolo a selehae nakong yona eo; Urea (10,2%), LAN (5,8%), le KCL (1,1%), ha MAP e le yona feela e bontshang diphokotseho tse nyane tsa ho ka etsang 1,3%.

QETELO

Ha ho tsejwe hore ke neng kapa ka mokgwa ofe bolwetse bona ba lefatshe lohle bo tla fela, empa hajwale re se re ntse re bona hore ikonomi lefatsheng lohle e tlasa kgatello. Hona ho baka taba ya ho se be le bonnete mebarakeng. Lefatsheng lohle ditheko tsa dikhemikhale le manyolo di tlase ka baka la ho se be le bonnete ba letho mabapi le ho jala hammoho le phepelo e fetang tekano ya tse ding tsa tse kennwang mobung; ntho feela e ka thusang Afrika Borwa e ka ba ranta e matlafetseng, e tla fa dihwai matla le tshepo. Ditheko tsa oli e tala, tseo le tsona di ntseng di na le sekgaahleng dithekong tsa tse kennwang mobung tsa matjhaba, di ka nna tsa eketsa kgatello e nngwe dithekong. Senotlolo sa sehla sa tlhahiso ya lehlabula e ka nna ya ba tshekamelo sekgaahleng sa phapanyetsano. ■

WORDS OF
WISDOM

*A dream does not become reality through magic;
it takes sweat, determination, and hard work.*

~ COLIN POWELL, FORMER US DEFENSE SECRETARY

Hlokomela tjhelete o phele

NAKONG YA HO NGOLA TABA TSENA, HO HLAKI-LE HORE DITJHELETENG AFRIKA BORWA E SESA MATHATENG A DITJHELETE LE LEMONG SA 2020, E LENG HO TLA BEHA DIHWAI TSA RONA KA MOSING, HAHOLOHOLO DIHWAI TSE NYANE.

Dihwai tse ngata di ntse di le mathateng a ditjhelete a bakweng ke komello le tikoloho e mpe ya ditjhelete tsa lemo se fetileng. Ka lehlohonolo, ditebello dibakeng tse ngata ke tsa dijothollo tse ntle le makeno a tjhelete a tla thusa dihwai ho kga moyo tabeng ya ditjhelete.

Le ha ho le jwalo, re tlamehile ho ithuta ka mathata a bakilweng ke maemo a boletseng mona hodimo, e leng ao ho tloha lemong se fetileng ho fihlela jwale, re ntseng re sesa ka hara ona. Afrika Borwa ke nahya ya komello, e tla nne e dule e le jwalo. Palohare ya pula ya nako e telele Afrika Borwa ke e ka etsang dimilimithara tse ka bang 464 ka selemo. Bapisa hona le palohare ya nako e telele ya lefatshe ya dimilimithara tse ka bang 860. Phetoho ya tlelaemete e ka nna ya ama dipalo tsena, mme ditebello ke hore Afrika Borwa e tla tjhesa ho feta, le ho omella ho feta, mmoho le dikgohola tse mpe le nako tsa komello e matla haholo ya komello.

TSAMAIKO YA HO PHALLA HA TJHELETE

Ka hoo, sehwai se tlamehile ho etsa eng hore se phele? Phahamisa tsamaiso ya ho phalla (ho kena le ho tswa) ha tjhelete ya hao, e le e nngwe ya dintlha tsa bohlokwa tsa tsamaiso. Hona e tla ba e nngwe ya diqholotso tse shebaneng le dihwai tsa rona – sheba taba ena e le e nngwe ya diqholotso tse ntle, tse phethahatsang sehwai.

Tekanyetso ya ho phalla ha tjhelete

Ho laola phallo ya ditjhelete tsa hao, o tlamehile ho etsa tekanyetso ya ho phalla ha tsona o shebile selemo se hlahlamang kapa se setjha. Ntle le ho ba le setatemente sena, ha ho ka moo o tla laola makeno le ho tswa ha tjhelete ya hao. Jwalo ka ha lebitso le bolela, ke setatemente sa ho phalla ha tjhelete, ka hoo, ke feela ha tjhelete e amohelwa kapa e kenngwa akhaontong ya hao ya tjhelete, le ha tjhelete e reka kapa e lefa kapa e tswa bankeng ya hao, moo phapanyetsano (ho kena le ho tswa) di tlamehang ho rekotwa (ho ngolwa fatshe). Ka mokgwa o tlwaelehileng, ha eba ha o na bonnate, kapa eba wena ha o eso ka o etsa setatemente sa sa ho kena le ho tswa ha ditjhelete, qala hona jwale ka ho ngola fatshe ditjhelete tsa hao tse ntseng di kena, hammoho le tse ntseng di tswa. Setatemente se tjena se tla o thusa haholo ho iketsetsa tekanyetso ya ho phalla ha tjhelete ya hao lemong se tlang. Ha ho mokgwa o itseng o lokelang ho latelwa ho phalleng ha ditjhelete, mme mohlala wa setatemente sa ho phalla ha ditjhelete re ile ra fana ka wona ditabeng tsa rona tse fetileng. Dinako tsa boikarabelo di arotswe ka dikgwedi ho bontsha ho phalla ha tjhelete ka kgwedi le kgwedi.

Ka ha ho phalla ha tjhelete e le ntlha ya bohlokwa tabeng ya ditjhelete tsa polasi ya hao, tjhelete e setseng (*balance*) ya kgwedi le kgwedi ke karolo ya bohlokwa ya setatemente sa ho phalla ha tjhelete ya hao. Ha o keneletsa tjhelete e setseng, e nepahetseng, hona ho qetella ka molemo mong o ka thoko, ho o qobella ho hlahluba (ho laola) disetatemente tsa banka kgafetsa.

**Marius Greyling, Mophehisi
ho tsa Pula. Romella emeile
ho marius@mrgacc.co.za**

Tekanyetso ya ho phalla ha tjhelete ho kgotaletsa moraloo (ho rera dintho) le ho laola tjhelete ya kgwebo ya hao. Sepheo ke ho hlwaya dikgaelo tsa tjhelete le tjhelete tse fetang tseo o neng o di lebelletse, e leng taba e o fang lesedi la ho laola phallo ya tjhelete ya hao – hopola hore ha eba o sitwa ho lekanya (ho metha), o tla sitwa ho laola (ho tsamaisa). Tekanyetso ya ho phalla ha tjhelete e kenang le e tswang e fetoha motheho wa ho laola dithhoko tsa tjhelete ya kgwebo ya hao, mme e bontsha hore ke neng mohla o tla hloka tjhelete e nngwe ya tlatsetso, e leng ya borokgo jwalo ka ha ba bang ba bolela.

Setatemente sa ho phalla ha tjhelete

Setatemente sa ho phalla ha tjhelete se boetse se fana ka lesedi la bohlokwa le ditlhaloso tsa mehlodi ya tjhelete e kenang, le hore e kena neng. Lesedi la bohlokwa hammoho le ditlhaloso mabapi le tshebediso (ditefello le tse ding) le lona le fumanwa hona setatementeng. Lesedi lena le araba potso ya bohlokwa ya hore na tjhelete e lekaneng e tla ba teng ho lefa ditshenyehelo kaofela ha nako ya tsona e se e fihlike.

Ha dikgaelo tsa tjhelete di shebelwa pele nakong e tlang, o tla tshwane-la ho ba le leano (polane) la hore dikgaelo tsena o tla di hlola jwang. Ka molao ditshenyehelo tse ding ke tse tlamehileng ho lefuwa, e leng tse kang meputso. Mohlomong o se o ile wa utlwa ditabeng kgwedding tse mmalwa tse fetileng ka dikhamphane tse kang Denel, tse ileng tsa hloleha ho lefa basebeletsi ba tsona qetellong ya kgwedi. Na o ile wa ela hloko mefere-fere e bakilweng ke hoo? Ruri sena ha se seo o batlang hore se etsahale kgwebong ya hao. Hape ho ile ha tlalehwa haholo hore lebaka le leholo la mathata a kango Eskom le SAA (ya difofane) e bile mathata a ho phalla ha tjhelete - hantlentle kgaello ya tjhelete.

QETELO

Kgopotso feela – ha eba o bolela hore kgwebo ya hao ke e atlehileng, e tlamehile ho ba e atlehileng dintlheng tse tharo. Boemo ba ditjhelete jwalo ka ha bo bontshitswe leqepheng la tjhelete e setseng (*balance*) bo tshwanetse ho bontsha hore bo ka botteng, bo bontshe hore bonyane o na le lethonyana le menahaneng habedi ho feta dikoloto. Tabeng ya bobedi, o tlamehile ho etsa phaello – tjhelete e kenang e tlamehile ho ba ngata ho feta tjhelete e sebediswang (ditefello) jwalo ka ha e sebetswa ho ya ka setatemente sa tjhelete e kenang. Tabeng ya boraro, o tlamehile ho ba le tjhelete e lekaneng ya kontane, e leng teng ho ya ka setatemente sa ho phalla ha tjhelete, moo hona e leng sekgahla se phahameng sa 120%.

Ho phalla ha tjhelete ha esale e ntse e le ntlha ya bohlokwa, empa e sa kang ya tsotellwa ke bomanejara ba bangata. Diphetoho tse ngata tikolohong ya temo, tse kang diphetoho tsa tlelaemete, metjhine, kgatelopele ka mokgwa wa dijithale, kgatello e tswang ho bareki mabapi le dijо tse hlahliswang tla maemo a bophelo bo botle, hammoho le diphetoho tse ding, qetellong di tla qobella bomanejara ba rona ba mapolasi ho tsamaisa taba tsa ho phalla ha tjhelete ka nepo. O se ke wa thatafatsa pelo! Ela hloko tseo o ka ithutang tsona ka tsamaiso le taolo ya tjhelete, mme o qale hanghang ho di sebedisa.

Beha leihlo tjheleteng ya hao, mme o laole tjhelete ya hao o ipapisitse le ho kena le ho tswa (ho phalla) ha yona, hammoho le tekanyetso ya yona ha eba o batla ho tshwarella jwalo ka sehwai. Ke pheto, ke tu!

'Efa Sesare seo e leng sa hae' – jwale, ngodiso ya lekgetho la VAT yona?

EBANG O INGODISA O LE MOHWEBI WA LEKGETHO LA MOTLAOTUTSWE (VAT) KAPA TJHE KE QETO E BOIMA HO DIHWAI TSE NYANE LE BORAKGWEBO BA BANYANE. MELAWANA LE DITAELO TSE NGATA DI TENG, E LENG TSE AMANANG LE LEKGETHO LENA LA MOTLAOTUTSWE, TSE THATAFATSANG HO LAOLA BOTHATA BONA KA BOWENA. MOHOPOLO O MOTLE KE HO BUISANA LE MOHLOKOMEDI WA HAO WA DIBUKA MABAPI LE NGODISO YA KGWEBO YA HAO MABAPI LE HO INGODISA KAPA HO SE INGODISETSE LEKGETHO LA MOTLAOTUTSWE.

LEKGETHO LA MOTLAOTUTSWE (VAT) KE ENG?

Lekgetho la motlaotutswe (VAT) ke lekgetho la tse sebediswang. Ke lekgetho le lefuwang phepelong ya thepa le ya ditshebelelso ke bahwebi ba ingodisitseng e le balefi ba lekgetho lena. Hantlentle, ha o ingodisa o le molefi wa lekgetho lena, o fetoha mmokelli wa lekgetho la Ditshebelelso tsa Lekgetho la Afrika Bowa (SARS). O bokella lekgetho bitsong la SARS, e leng leo o tla le fetisetsa ho ba SARS. Ha esale ho tloha ka la 1 Mmesa 2018 thepa yohle le ditshebelelso tsohle di nnile tsa lefisia lekgetho la diperesente tse 15.

Ha eba o ingodiseditse tefello ya VAT, o tshwanetse ho tlatselletsa ka 15% hodima theko e thepa ya hao, sehlahiswa kapa ditshebelelso. Ha eba o rekisa kgoho ka R100, o tshwanetse ho eketsa ka R15 thekong ya yona. Moreki wa hao o tlamehile ho lefa R115 moo R100 e leng ya hao, e leng hore wena morekisi o ntse o tlamehile ho ya kgutlisetsa SARS tjhelete e etsang R15 ha o hlophisa dipampiri tsa hao tsa lekgetho lena la kgwedi le kgwedi. Hona ho bitswa **lekhetho le tswang (output vat)**.

O ka nna wa boela wa kopa kgutlisetsa ya tjhelete ya hao ya VAT ho ba SARS. Kopo ena e tla kenyaletsa tjhelete yohle ya VAT eo o e lefileng thepeng le ditshebelelso tsohle tseo o di rekileng. Ha eba o ne o rekile mokotla wa dithollo tsa mahe tsa kgwebo ya hao ya mahe, o ne o tlameha ho lefa 15% ho morekisi. Ha eba o ngodisitswe o le morekisi ya lefang VAT, o tla kenya setlankane sa lekgetho le ho kopa ho kgutlisetswa 15%. Lekgetho (VAT) le lefisitsweng thepeng eo o e rekileng le bitswa **lekgetho la kenyalelso (input vat)**.

Ho tseba bongata ba VAT eo o tlamehang ho bo lefa SARS kapa ho kgutlisetswa tjhelete ya hao ke SARS, o tlosa lekgetho la kenyalelso ho lekgetho le tswang:

Jenny Mathews, Mophehisi ho tsatsa Pula Imvula. Romella emeile ho jennymathews@grainsa.co.za

- Ha eba lekgetho le tswang le phahame ho feta lekgetho la kenyalelso, o tla tshwanela ho lefa SARS.
- Ha eba lekgetho le tswang le le lenyane ho lekgetho la kenyalelso, o tla kopa kgutlisetsa ya bonyane bo itseng hob a SARS.

KE MANG YA TSHWANETSENG HO INGODISSETSA LEKGETHO LA MOTLAOTUTSWE (VAT)

Mabapi le dikgwebo tse etsang pokeletso e tlasa R1 milione ka selemo, ngodiso ya VAT ke taba ya boikgethelo, e leng hore ha o tlamehe ho ingodisa o le molefi wa lekgetho lena, empa o ka nna wa etsa jwalo ha eba ke boikgethelo ba hao. Ha eba kgebo ya hao e etsa pokeletso e fetang R1 milione ka selemo, teng ha o na boikgethelo, o tlamehile ho ngodiswa o le molefi wa lekgetho la motlaotutswe.

MATHATA A HO INGODISSETSA LEKGETHO LA MOTLAOTUTSWE (VAT)

O tla tshwanela ho sebedisa nako e ngata ya ho sebetsana le dipampiri le tsamaiso.

- Dipampiri tse tlatsitsweng tsa lekgetho (VAT) di tshwanela ho tlatswa le ho kenngwa kgafetsa ka nako tse itseng, hangata nakong ya kgwedi tse ding le tse ding tse pedi.
- Ha eba o sa rate ho ingodisa o le mohwebi ya lefang VAT, o ka nna wa qoba diphephetso tsa ho phalla ha ditjhelete, tse ka bakwang ke tefo ya VAT.
- VAT e lefuwa ho ya ka pampitshana ya molato (*invoice*). O tshwanetse ho tiisa hore dintlha tsohle di nepahetse pampitshanaeng ya lekgetho, e leng lebitso la hao, aterese le nomoro ya VAT, ho seng jwalo pampitshana eo ha se e ka thusang hore o lefuwe VAT ho yona.

PULA IMVULA

Bahlophisi

GRAIN SA: PRETORIA

PO Box 74087
Lynnwood Ridge
0040
■ 08600 47246
■ www.grainsa.co.za

MOHLOPHISI WA PHATLALATSO

Liana Stroebel
■ 084 264 1422 ■ Ofisi: 012 943 8252
■ liana@grainsa.co.za

MOSEBETSIMMOHO KGATISONG

INFOWORKS
Johan Smit ■ Ingrid Bailey ■ Marisa Fourie
■ 018 468 2716 ■ johan@infoworks.biz

Lenaneo la Grain SA la Ntshetsopele ya Molemi

BAHOKAHANYI BA NTSHETSOPELE

Johan Kriel
Foreisetata (Ladybrand)
■ 079 497 4294 ■ johank@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8283

Jerry Mthombothi

Mpumalanga (Nelspruit)
■ 084 604 0549 ■ jerry@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8289 ■ Smangaliso Zimbili

Jurie Mentz

Mpumalanga/KwaZulu-Natal (Louwsburg)
■ 082 354 5749 ■ jurie@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8218

Graeme Engelbrecht

KwaZulu-Natal (Dundee)
■ 082 650 9315 ■ graeme@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8287 ■ Nkosinathi Mazibuko

Luke Collier

Eastern Cape (Kokstad)
■ 083 730 9408 ■ luke@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8280 ■ Luthando Diko

Liana Stroebel

Western Cape (Paarl)
■ 084 264 1422 ■ liana@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8252 ■ Hailey Ehrenreich

Du Toit van der Westhuizen

North West (Lichtenburg)
■ 082 877 6749 ■ dutoit@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8290 ■ Lebo Mogatlanyane

Cwayita Mpotyi

Mthatha
■ 078 187 2752 ■ umthatha@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8277

PULA/IMVULA E FUMANEHA

KA DIPUO TSE LATELANG:
Sesotho, English, Setswana, Sezulu le Seqhotsa.

Articles written by independent writers are the views of the writers and not that of Grain SA.

'Efa Sesare seo...

- Ha eba o ntshitse kopo e kgolo ya kgutlisetswa ya tjelete ya hao nakong e itseng ya kgwedi tse pedi, o tla tlameha ho lefa VAT e neng e kenyaleditswe lengolong le yang ho SARS – ho sa tsotellehe hore o fumane tefello e hlathlang lengolong leo kapa tjhe. Hona ho na le tharahan tabeng ya ho phalla ha ditjhelete, mme ho ka baka mathata dikgwebong tse nyane – mme bothata bona bo mpefala le ho feta ha bao o ba kolotang tjelete ba dieha ho o lefa – kapa ba sa o lefe ho hang. O ka nna wa qetella o hlakola molato ono, ebe o shebana le bothata ba ho leka ho kgutlisetswa tjelete eo o seng o e lefile ho SARS.
- Ha eba o sa tlameha ho lefisa VAT pampitsaneng e nngwe le e nngwe ya sekoloto, o ka qoba mathata ka ho theola hanyane ditheko tsa thepa ya hao, e leng tse tlase nyana hot se tlwaelehileng.

MELEMO YA HO INGODISETSWA LEKGETHO LA MOTLAOTUTSWE (VAT)

- Ha kgwebo ya hao e ngodisetswe e le ya kgwebo e lefang lekgetho (VAT), e fana ka seriti sa hore ke kgwebo ya sebele, e tsamaiswang ka mokgwa o seriti wa seprofeshene.
- Ha eba kgwebo ya hao e le ya tjelete e phahameng haholo, ho phalla ha tjelete ho ka ba le mathata a maholo ha eba wena o se mohwebi ya lefang lekgetho la motlaotutswe hobane o ke ke wa kgutlisetswa VAT eo o seng o e lefile.
- Ntho e nngwe le e nngwe eo o e rekang ho hlathisa thepa kgwebong ya hao, e tla o ja 15% ka hodimo hobane o ke ke wa kgutlisetswa VAT sehlahisweng seo o se rekileng. Mohlala, ha eba o reka motjhine ka R10 000, motjhine ono o tla o ja R1 500 ka hodimo, e leng e ka kgutliswang feela ha eba wena o ngodistswe o le mohwebi wa VAT. Ke maemong ana moo o ka kenyang kopo ya VAT e lefilweng, e leng e tla fumaneha feela e se e hlaho ho SARS.

MEKGEO E TLA NNE E BE TENG MELAONG: ITLWAETSE

Ke nnete hore ho teng moo o ke keng wa lefisa moreki wa hao VAT ya letho, mme maemong a mang o ke ke wa kopa ho kgutlisetswa tjelete ya VAT ditshenyelelong tsa hao.

VAT e arotswe ho ya ka mekgahlelo e fapaneng e meraro, e leng:

- Sekgahla se tlase (*Standard*): VAT e lefuwa ka 15%.
 - Sekgahla sa letho (*Zero*): VAT ke 0%.
 - VAT e tlohetse: Ha ho lekgetho la letho dinthong tse itseng.
- Ruri o tshwanetse ho fumana keletso ho ditsebi hore o tsebe phapanyetsano tse sa kenyeng lekgetho.

E meng ya mehlala ya tse sa lefellweng lekgetho ke:

- Dijo tsa motheho tse kang lebese, bohobe bo bosootho, phofo ya papa, setampo, mahe, meroho, ditholvana, le tse jwalo. Hajwale ke mefuta e 19 ya dijo, e sa lefel-lweng letho.
- Petrole and diesel.
- Dijo le meriana ya diphoofolo.
- Manyolo, dibolayakokwanyana, le peo tse sebediswang temong.
- Parafine.
- Thekiso ya ngongoreho ya thekiso.
- Thepa e romellwang ka ntle ho naha.

Mehlala ya thepa/ditshebeletso tse sa lefisweng VAT ke:

- Matlo a hiriswang ka sepheo sa kgirisetsa.
- Mebila ya setjhaba le ditshebeletso tsa diterene.
- Ditshebetso tse shebaneng le thuto.
- Ha ho VAT tswaleng e lefuwang ditshebeletsong tsa ditjhelete.

QETELO

O kgona ho kgutlisetswa lekgetho la hao la VAT ditshenyelelong tse amanang feela le kgwebo – ha eba o na le setlankane sa molato sa ya nehelaneng ka thepa (morekisi) – e seng ditshenyelelong tse entsweng ke wena, mohlala, boithabiso - le ha eba o ile wa rekela basebeletsi kapa ketshalo e nngwe ya mofuta wa kgwebo. Tshebediso ya mohala wa thekeng, maeto a kgwebo, ESKOM – dikopo tsena di tshwanetse ho sebetswa le ho lekanyswa le ho arolelanwa pakeng tsa kgwebo le ditshenyelelong tsa motho ka boyena hore ho kenngwe kopo e amohelehang ya VAT. E ka sebetswa hantle ha bonolo ke motshwari wa dibuka ya nang le boiphihlelo. O ka nnwa wa ingodisetsa VAT ho e-filing, empa nnete ya taba ke hore tabakgolo ke ho iphumanela kgetho e ntle ka ho fetisia mabapi le kgwebo ya hao ka ho ithuta haholwanyane ka ho ba mohwebi wa VAT ya fumanang tataiso ho setsebihadi. Ke phetho, ke tu!